

АДЛЮСТРАВАННЕ ГІСТАРЫЧНАГА МІНУЛАГА Ў СВДОМАСЦІ СТУДЭНТАЎ

ВІКТАР ЯКУБАЎ

Анотацыя: На падмурку апытанняў студэнтаў I курса Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта негуманітарных спецыяльнасцей за 2007–2011 гг. аналізуюцца рэшткавыя веды па айчыннай гісторыі, атрыманыя імі ў школе. Па выніках гэтага даследавання пералічваюцца 7 найбольш папулярных у масавай свядомасці юнацтва асобаў і падзей айчыннай гісторыі. Робіцца выснова аб міфічным, а не навуковым характары свядомасці студэнтаў, слабым веданні фактаў і дат айчыннай гісторыі пры адначасовым засваенні імі асноўных каштоўнасцей ідэалогіі сучаснай беларускай дзяржаўнасці.

Ключавыя словы: адлюстраванне, мінулае, свядомасць, асоба, падзея.

THE REFLECTION OF HISTORICAL PAST IN VIEWS OF THE STUDENTS

Abstract: The research analyzes the residual after-school knowledge on the history of Belarus among non-humanitarian first-year students. The polls were conducted at Polack State University in 2007–2011. The research identifies seven people and events from the history of Belarus which are the most popular ones among young people. The author concludes that young people have rather mythical view of the past, have poor knowledge of historical facts and events. At the same time, they demonstrate the knowledge of values created by Belarusian state ideology.

Keywords: Reflection, Past, Mind, Personality, Event.

Як і іншыя варыянты свядомасці, нацыянальная свядомасць мае два ўзроўні: міфічны (заснаваны на ўяўленнях) і навуковы (заснаваны на дакладных ведах). Вылучаюць тры падыходы да ўзнікнення феномена нацыянальнай самасвядомасці: прымардыялісцкі (этнасы аб'ектыўна будуюцца вакол гінетычнай і сацыяльнай сувязі людзей, без уліку іх жаданняў), функцыянальна-інструменталісцкі (супольнасць аб'ядноўваецца згодна з агульным інтарэсам), канструктывісцкі (асобы адрозніваюць сябе ад іншых, самаіндэнтыфікуюцца з уяўнымі супольнасцямі, пры дапамозе натуральных сувязяў, культуры і веры (міфаў) аб агульным паходжанні і гісторыі). Пры любым падыходзе гістарычныя веды – адзін з падмуркаў нацыянальнай самасвядомасці, а ўзровень інфармаванасці асобы аб важных персонах і датах мінуўшчыны з'яўляецца маркерам наяўнасці ў яе пэўнай групавой ідэнтычнасці і набору маральных арыенціраў супольнасці.

З мэтай збору і аналізу фактычнай інфармацыі сярод незангажаванай у НДА моладзі ў 2007–2012 гг. на першым тыдні навучання ў Полацкім дзяржаўным універсітэце 1300 студэнтам негуманітарных спецыяльнасцей прапанавалася адзначыць рэйтынгам 3 знакавыя асобы і 3 знакавыя падзеі ў гісторыі Беларусі і аргументаваць сваю пазіцыю. Выбарка дадзенага даследавання – суцэльнае апытанне ўсіх прысутных ва аўдыторыі студэнтаў, у афіцыйных абставінах, што стварае пацверджаныя рэспандэнтамі перашкоды рэпрэзентацыі: выкладчык-інтэрв'юер успрымаецца як “прадстаўнік улады”, рэспандэнты непадрыхтаваныя да адказу і немагваюць адказаў адзнакамі. Больш таго, паколькі апытанне ананімнае, без варыянтаў адказаў, рэспандэнты часта не структурыравалі ці не вытрымлівалі лічбы адказаў, і ў выніку колькасць названых пазіцый не адпавядае колькасці анкет. Дзясяткі лідараў паводле нашага апытання выглядаюць наступным чынам.

1. Найбольш знакавая асоба ў гісторыі Беларусі

Асоба	2007–2009	2009–2010	2011	Агулам	Тыповая матывацыя
Аляксандр Лукашэнка	421	371	10	802	Стварэнне “дзяржавы з поўным сацыяльным пакетам”, клопат пра пенсіянераў, спартсменаў, адсутнасць вайны, абвешчэнне незалежнасці Беларусі (!)
Францыск Скарына	368	379	21	768	Першадрукар з Полацку, доктар, партрэт у “зале пяцідзясяці” ў Падуі

Асоба	2007–2009	2009–2010	2011	Агулам	Тыповая матывацыя
Еўфрасіння Полацкая	347	354	19	720	Перапісвала кнігі, заснавала Спаскі манастыр, вучыла пісаць, аддавала грошы бедным
Усяслаў Чарадзеі	269	243	7	519	Полацкі князь, пры якім княства дасягнула найбольшага росквіту
Кастусь Каліноўскі	214	211	8	433	Кіраўнік паўстання 1863–1864 гг.
Вітаўт	84	227	8	319	Самы знакаміты вялікі князь ВКЛ, пры якім дзяржава дасягнула максімальных памераў
Янка Купала	209	84	2	295	Беларускі паэт, пра якога ведаюць у свеце
Семіён Полацкі	3	127	77	207	Настаўнік Пятра I у Маскве
Якуб Колас	6	94	104	204	Адзін з заснавальнікаў беларускай літаратуры
Пётр Машэраў	3	76	38	117	Кіраўнік БССР, пры якім жылося добра

2. Найбольш знакавая падзея ў гісторыі Беларусі

	2007–2009	2009–2010	2011	Агулам	Тыповая матывацыя
3 ліпеня 1991 (1990) г. (!Трэба 27.07.1990 \ 25.08.1991)	231	204	13	448	Атрыманне Рэспублікай Беларусь незалежнасці
15 ліпеня 1410 г.	193	178	2	373	Грунвальдская бітва, разгром крыжакоў, “пасля чаго ўзброеныя немцы 300 год не ступалі на беларускія землі”
22 чэрвеня 1941 – 9 мая 1945 г.	192	163	18	373	Вялікая Айчынная вайна
1994 г.	118	117	4	239	Абранне А.Г. Лукашэнкі першым прэзідэнтам Беларусі
1986 г.	54	26	1	81	Аварыя на ЧАЭС
1517, 1522 г. (рэдка дакладна)	41	36	1	78	Выданне Ф. Скарынам першай кнігі на беларускай мове
8 снежня 1991 г.	56	17	4	77	Стварэнне СНД, Развал СССР
1863–1864	14	27	26	67	Паўстане К. Каліноўскага, мэта яго – адмена прыгону (!)

Раздзел 1. Вялікае Княства Літоўскае: этнічнасць, палітыка міжнародных адносін у Сярэднявеччы і раннім Новым часе

	2007–2009	2009–2010	2011	Агулам	Тыповая матывацыя
2008 і 2012 гг.	11	16	12	39	Гульня ФК “Батэ” ў групавой стадыі Лігі Чэмпіёнаў
1918 (даты часцей няверныя ці няпоўныя)	7	13	14	34	Стварэнне БНР і БССР

Як бачым, выбар гістарычных падзей у асноўным абмяжоўваецца ХХ ст., матывацыя не вялікая па памерах і шаблонная, а найбольш папулярная падзея мае няверную датыроўку. Аднак у шэрагу знакавых падзей змяшчаюцца даты стварэння беларускай дзяржаўнасці ў ХХ ст. і найбольш “разрэкламаваных” падручнікамі і СМІ падзей: пачатак беларускага кнігадрукавання, Грунвальдскай бітвы і Вялікай Айчыннай вайны, развалу СССР, аварыі на ЧАЭС.

Сярод абраных гістарычных асоб кідаецца ў вочы перавага палітычных і культурных дзеячаў ХХ ст. і вялікая колькасць прадстаўнікоў Полацкага рэгіёна, што можа сведчыць аб высокім узроўні лакальнага патрыятызму, як і аб слабасці агульнанацыянальнай ідэнтычнасці. Найбольш папулярнымі асобамі айчыннага мінулага з’яўляюцца: А.Г. Лукашэнка, Еўфрасіння Полацкая, Ф. Скарына, К. Каліноўскі, Усяслаў Чарадзей. Названыя імёны і даты сведчаць аб інфармаванасці беларускай моладзі пра мінуўшчыну ў форме ідэалагічных схем, аб наяўнасці ў іх свядомасці сфарміраваных дзяржаўнымі структурамі каштоўнасцей: незалежнасці, міру, культуры, патрыятызму, дабрабыту.

Пры захаванні лаяльнай да дзяржаўнай сістэмы мадэлі выказванняў і вельмі нізкай палітычнай актыўнасці сучасных студэнтаў, за 5 год назіранняў заўважана, што рэспандэнты з высокім узроўнем ведаў па айчыннай гісторыі лепш арыентуюцца ў палітычнай сітуацыі і актыўней за іх “абыхававых” аднагодкаў удзельнічаюць у сацыяльным жыцці сваіх груп і грамадства.

Па выніках дадзенага даследавання можна казаць аб “міфічным” узроўні нацыянальнай свядомасці ў асяродку студэнтаў. Можна канстатаваць слабое веданне першакурснікамі гісторыі Беларусі. У рамках школьнай праграмы фарміруюцца толькі агульныя ідэалагічныя схемы, прычым колькасць рэшткавых ведаў па гуманітарным цыкле навук, паводле нашых назіранняў, у былых школьнікаў штогод падае. “Прагалы ў адукацыі” студэнтаў павінны быць ліквідаваныя падчас далейшага навучання ў ВНУ, але колькасць абавязковых гуманітарных дысцыплін і гадзін іх выкладання на тэхнічных спецыяльнасцях беларускіх універсітэтаў няўхільна змяншаецца.